

POMOC SPOŁECZNA w 2013 roku

Część raportu:

Województwo Małopolskie 2014

Kraków 2014

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Spis treści

I	Wskaźniki ubóstwa dla regionu.....	3
II	Beneficjenci pomocy społecznej	4
III	Zasoby pomocy społecznej.....	9
I.1	Infrastruktura wsparcia mieszkańców.....	9
I.2	Kadra pomocy społecznej.....	19
I.3	Wydatki na pomoc społeczną.....	20

POMOC SPOŁECZNA

Iwona Banasiewicz¹

- Małopolskę od lat charakteryzują korzystniejsze niż średnia krajowa wartości trzech wskaźników zagrożenia ubóstwem, choć dynamika tych zmian w naszym województwie i w Polsce jest porównywalna. Pomiędzy 2012 a 2013 r. w regionie nastąpił niewielki spadek zasięgu ubóstwa mierzonego przy pomocy minimum egzystencji (po dość znacznym wzroście pomiędzy rokiem 2011 a 2012), wzrósł natomiast poziom wskaźników dotyczących ludności żyjącej poniżej relatywnej granicy ubóstwa oraz ustawowej granicy ubóstwa.
- W Małopolsce w 2013 r. świadczeniami pomocy społecznej objęto ponad 81,6 tysięcy rodzin, a tym samym ponad 235 tysięcy osób w tych rodzinach, czyli 7% ludności regionu. Wskaźnik ten był niższy o 1,6% od średniej dla kraju, co podobnie jak rok wcześniej dało województwu małopolskiemu IV miejsce w porównaniu do innych regionów (ponownie po województwach: śląskim, dolnośląskim i opolskim, posiadających najniższy udział klientów pomocy społecznej korzystających ze świadczeń w ludności województw w Polsce). Na przestrzeni ostatnich lat odsetek beneficjentów pomocy społecznej liczony jako udział w ludności Małopolski ogółem w zasadzie stałe się obniża.
- W 2013 roku w Małopolsce na udzielone świadczenia z zakresu pomocy społecznej, będące sumą zadań własnych i zleconych przez administrację rządową, samorządy gminne i powiatowe – wydatkowały łącznie ponad 282 mln zł., o 30 mln zł więcej niż rok wcześniej. Zdecydowaną większość tych środków wydatkowały ośrodki pomocy społecznej (gminy). Świadczenia pieniężne w 2013 r. dotyczyły średnio 74,2% ludności objętej pomocą społeczną w Małopolsce.
- W 2013 r. wykorzystując środki europejskie dla Małopolski finansowano zatrudnienie co najmniej 205 pracowników socjalnych w małopolskich ośrodkach pomocy społecznej, co stanowi minimum 15,7% ogółu tych pracowników w regionie. Jednocześnie w 2014 r. niemal podwoiła się liczba pracowników socjalnych z II stopniem specjalizacji w zawodzie dzięki środkom Europejskiego Funduszu Społecznego, a o ponad 10% wzrosła liczba pracowników socjalnych z I stopniem specjalizacji zawodowej. Z kolei 130 pracowników małopolskich jednostek pomocy i integracji podniosło kwalifikacje na studiach podyplomowych organizowanych przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej (w strategicznych kierunkach: mediacje rodzinne, interwencja kryzysowa, gerontologia).

---

¹ Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej

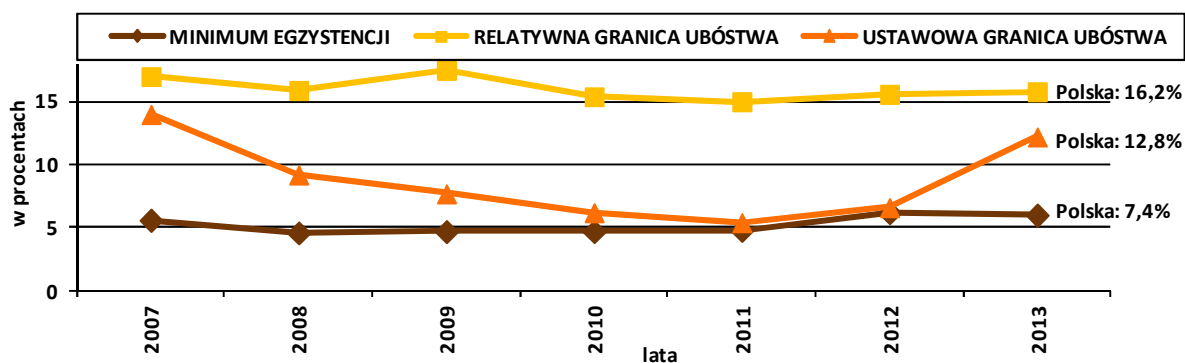
I Wskaźniki ubóstwa dla regionu

Małopolskę od lat charakteryzują wartości trzech wskaźników zagrożenia ubóstwem korzystniejsze niż średnia krajowa, choć dynamika tych zmian w naszym regionie i w Polsce jest porównywalna. Analiza poszczególnych wartości dla Małopolski wskazuje na nieznaczny spadek (pomiędzy 2012 a 2013 r.) zasięgu ubóstwa mierzonego przy pomocy wskaźnika ubóstwa skrajnego (z 6,2% do 6,0%), w sytuacji gdy analogiczny wskaźnik dla Polski wzrósł z 6,8% do 7,4%. Pomiędzy rokiem 2012 a 2013 wzrósł natomiast poziom dwóch pozostałych miar ubóstwa. Relatywna granica ubóstwa w roku 2013 przesunęła się nieznacznie w górę (o 0,2%) i dotyczyła 15,8% mieszkańców regionu. Nadal jednak wartość ta jest niższa od zaobserwowanej w Polsce. W tym okresie nastąpił też wzrost (ale już znaczny) odsetka osób żyjących poniżej ustawowej granicy ubóstwa z 6,6% do 12,2%. Wynikało to z podniesienia w październiku 2012 r. kryterium dochodowego uprawniającego do korzystania ze świadczeń pieniężnych pomocy społecznej. Analogiczna sytuacja wystąpiła w całej Polsce. Obecnie, dla osoby samotnie gospodarującej kryterium to wynosi 542 zł na miesiąc, zaś dla osoby żyjącej w rodzinie – 456 zł.

W Polsce dane dotyczące zasięgu ubóstwa regularnie prezentowane są przez Główny Urząd Statystyczny. Są one szacowane przy zastosowaniu różnych mierników, których podstawę stanowią wyniki badania budżetów gospodarstw domowych. Przy obliczaniu zasięgu ubóstwa GUS podaje następujące granice:

- poziom minimum egzystencji, który uwzględnia jedynie potrzeby uznane w danych warunkach za podstawowe i których niezaspokojenie może powodować biologiczne zagrożenie życia oraz rozwoju psychofizycznego człowieka. W skład koszyka minimum egzystencji wchodzi potrzeby mieszkaniowe i artykuły żywnościowe. Łączny koszt nabycia (zużycia) tych dóbr określa wartość koszyka, która stanowi granicę ubóstwa skrajnego;
- procent osób w gospodarstwach domowych, w których wydatki wynoszą mniej niż 50% średnich wydatków ogółu gospodarstw domowych. Pokazuje gospodarstwa domowe, w których poziom konsumpcji jest niższy niż większości mieszkańców i odbiega znacząco od poziomu przeciętnego (relatywna granica ubóstwa).
- kryterium dochodowe, które zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z systemu pomocy społecznej (ustawowa granica ubóstwa).

Wykres 1: Odsetek mieszkańców Małopolski żyjących poniżej minimum egzystencji, relatywnej granicy ubóstwa oraz ustawowej granicy ubóstwa w latach 2007 – 2013

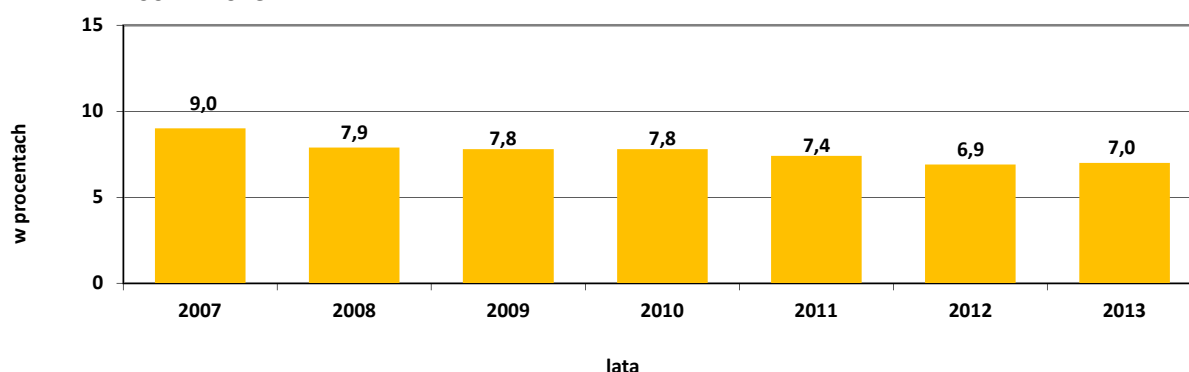
Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego – BDL, www.stat.gov.pl.

Na przestrzeni lat 2007 – 2013 odsetek osób żyjących poniżej minimum egzystencji, po spadku w 2008 r., pozostawał na podobnym poziomie do 2011 r., kiedy zaobserwowano jego wzrost. Zmniejszyła się natomiast w tym okresie skala ubóstwa relatywnego, a skala ubóstwa ustawowego w Małopolsce cyklicznie malała do roku 2011.

II Beneficjenci pomocy społecznej

W Małopolsce świadczeniami pomocy społecznej w 2013 r. objęto 7% ludności regionu. Wskaźnik ten był niższy o 1,6% od średniej dla kraju, co podobnie jak rok wcześniej dało województwu małopolskiemu IV miejsce w porównaniu do innych regionów (ponownie po województwach: śląskim, dolnośląskim i opolskim, posiadających najniższy udział klientów pomocy społecznej korzystających ze świadczeń w ludności województw w Polsce). W województwie małopolskim pomocą społeczną objęto ponad 81,6 tysięcy rodzin, a tym samym ponad 235 tysięcy osób w tych rodzinach². Na przestrzeni ostatnich lat zwraca uwagę stałe obniżanie się tego wskaźnika. Zmniejszenie się odsetka osób korzystających z pomocy społecznej utrzymuje się, mimo iż w październiku 2012 r. zostały podwyższone kryteria dochodowe uprawniające do korzystania ze świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej i w konsekwencji wzrósł odsetek osób żyjących poniżej ustawowej granicy ubóstwa. Z drugiej strony należy pamiętać, iż od 2012 r. funkcjonuje ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, która obejmuje część zadań realizowanych do 2011 r. w oparciu o ustawę o pomocy społecznej.

Wykres 2: Udział korzystających z pomocy społecznej w ludności Małopolski w latach 2007 – 2013

Odsetek liczby osób w rodzinach świadczeniobiorców w liczbie mieszkańców Małopolski (rzeczywista liczba osób i rodzin objętych pomocą społeczną - świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych i własnych bez względu na rodzaj, formę, liczbę oraz źródło finansowania).

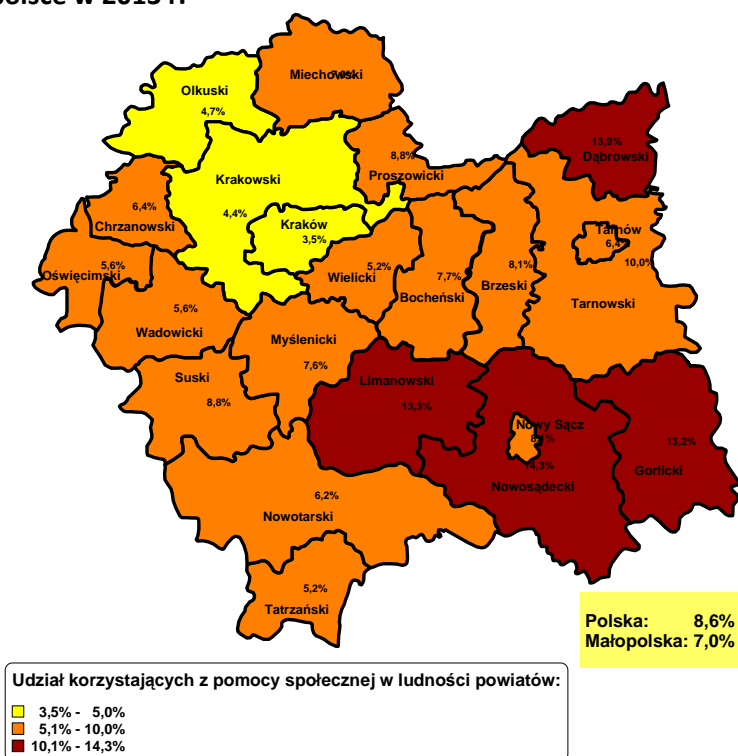
Źródło: Opracowanie - Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie: danych Sprawozdania MPIPS-03 za lata: 2007 – 2013 r. oraz danych Głównego Urzędu Statystycznego – BDL i Bazy Demografia, www.stat.gov.pl.

Odsetek mieszkańców korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w 2013 roku w poszczególnych powiatach i gminach Małopolski nadal różni się od średniej dla województwa. Najkorzystniejsza sytuacja pod tym względem miała ponownie miejsce w Krakowie (3,5% ogółu mieszkańców) oraz jak przed rokiem w powiecie krakowskim (4,4%) ale też i olkuskim (4,7%). Natomiast najmniej korzystnymi wskaźnikami charakteryzowały się te same powiaty co rok wcześniej: nowosądecki (14,3%), dąbrowski (13,9%), limanowski (13,3%) i gorlicki (13,2%).³

² Według sprawozdania: „MPIPS-03. Sprawozdanie półroczne i roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej - pieniężnych, w naturze i usługach” (MPIPS-03).

³ Analiza oparta o sprawozdanie: *Ocena zasobów pomocy społecznej (OZPS)*. Do zgromadzonych danych zostały dołączone informacje pozyskane ze sprawozdania MPIPS-03 dla PCPR i MOPS w Krakowie.

Mapa 1: Udział osób w rodzinach świadczeniobiorców pomocy społecznej w liczbie ludności w Małopolsce w 2013 r.

Odsetek liczby osób w rodzinach świadczeniobiorców w liczbie ludności danego powiatu (rzeczywista liczba osób i rodzin objętych pomocą społeczną, świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych i własnych bez względu na rodzaj, formę, liczbę oraz źródło finansowania).

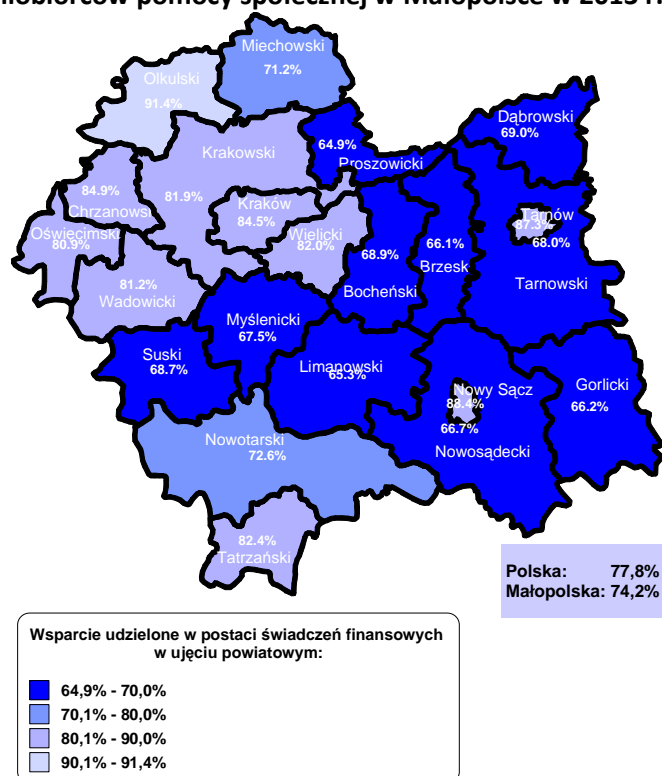
Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych sprawozdania *Ocena zasobów pomocy społecznej* i sprawozdania MPIPS-03 oraz danych Głównego Urzędu Statystycznego – Baza Demografia, www.stat.gov.pl.

Ze wsparcia w ramach systemu pomocy społecznej w Małopolsce skorzystało, jak wynika ze sprawozdania MPIPS-03 za 2013 r., prawie 40 tys. rodzin z dziećmi. Wśród tych rodzin rodziny 3+ stanowiły ponad jedną trzecią (14,7 tys.). Najwięcej rodzin 3+ w systemie pomocy społecznej to rodziny z trojgiem dzieci (8,3 tys.). Powiatami o najwyższym udziale rodzin 3+ w ogólnej liczbie rodzin z dziećmi objętych pomocą były: nowotarski (48,6%), limanowski (47,8%), suski (47,2%), tarnowski (46%) i nowosądecki (45,1%). Z kolei najniższy udział rodzin 3+ w liczbie wszystkich rodzin z dziećmi objętych pomocą charakteryzuje Kraków (17,9%) i Tarnów (23,9%) oraz powiaty: chrzanowski (21,1%), oświęcimski (22,9%) i olkuski (27%).

Analizując strukturę korzystających ze świadczeń można zauważyć, iż świadczenia pieniężne w 2013 r. dotyczyły średnio 74,2% ludności objętej pomocą społeczną. Tylko nieco rzadziej przyznawane były świadczenia niepieniężne – przeciętnie niewiele ponad 64,5% ludności objętej pomocą społeczną było ich beneficjentami. Średnia dla Małopolski nie odzwierciedla jednak sytuacji w poszczególnych powiatach. Największy odsetek ludności korzystającej z pomocy społecznej był objęty świadczeniami pieniężnymi w powiecie olkuskim (91,4%), najniższy zaś w powiecie proszowickim (64,9%). Z kolei klientów wsparcia w postaci świadczeń pozafinansowych najwięcej było w powiecie limanowskim (74,9%), a najmniej – w powiecie oświęcimskim (38,8%)⁴.

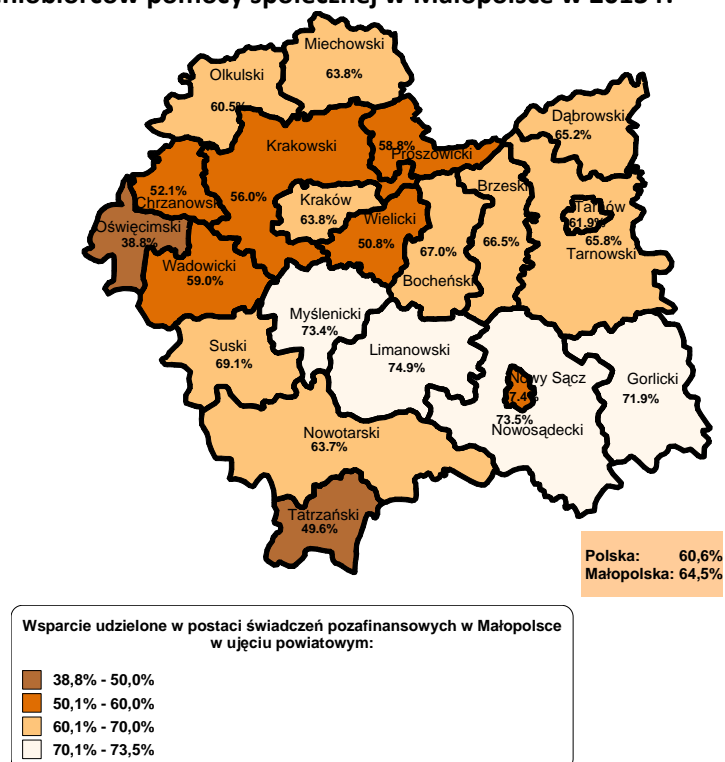
⁴Analiza oparta o sprawozdanie OZPS. Do zgromadzonych danych zostały dołączone informacje pozyskane ze sprawozdania MPIPS-03 dla PCPR i miasta Krakowa.

Mapa 2: Odsetek osób, którym przyznano świadczenia pieniężne w ogólnej liczbie świadczeniobiorców pomocy społecznej w Małopolsce w 2013 r.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych sprawozdania *Ocena zasobów pomocy społecznej* i sprawozdania MPiPS-03.

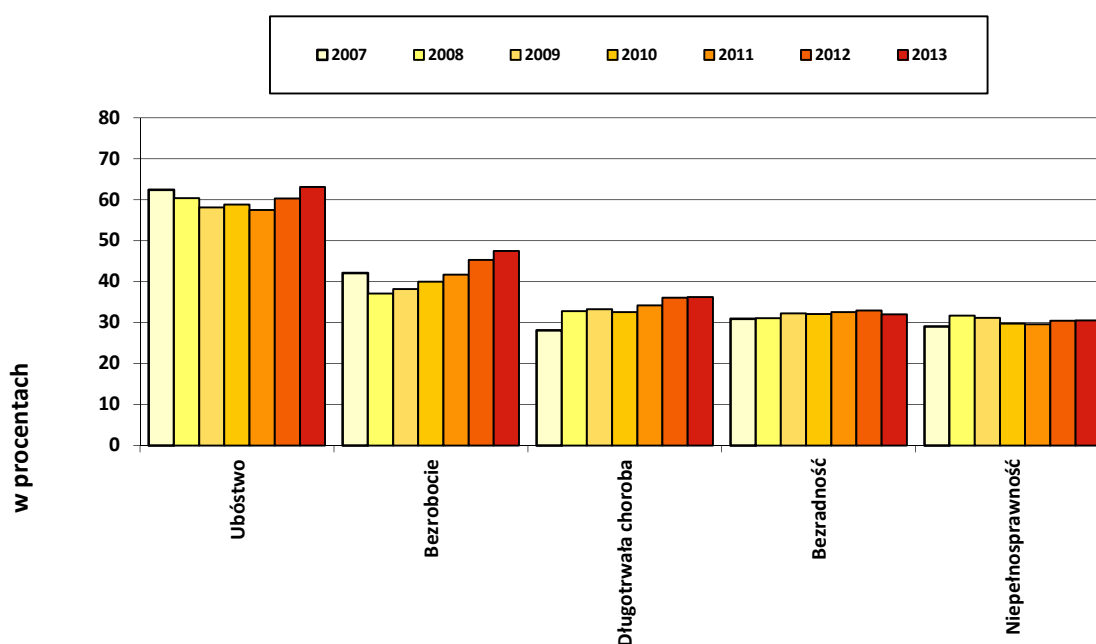
Mapa 3: Odsetek osób, którym przyznano świadczenia niepieniężne w ogólnej liczbie świadczeniobiorców pomocy społecznej w Małopolsce w 2013 r.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych sprawozdania *Ocena zasobów pomocy społecznej* i sprawozdania MPiPS-03.

Z 15 wymienionych w art. 7 *Ustawy o pomocy społecznej* przestaneek, które mogą być podstawą udzielenia pomocy społecznej w Małopolsce od lat najczęstszą jest ubóstwo. W 2013 r. problem ten dotyczył ponad 63% klientów pomocy społecznej. Oprócz ubóstwa można wyróżnić inne problemy, które w ciągu ostatnich lat niezmiennie dominują w Małopolsce: bezrobocie, długotrwała choroba, bezradność opiekuńczo-wychowawcza oraz niepełnosprawność. Pozostałe przyczyny przyznawania pomocy notowane są rzadko lub nie pojawiają się. Analizując powody udzielania pomocy społecznej w ciągu ostatnich lat można obserwować utrzymujące się trendy. Nadal widoczny jest wzrost (po okresie spadkowym) odsetka klientów pomocy społecznej, którzy otrzymują wsparcie z tytułu ubóstwa, bezrobocia i długotrwałej choroby. Z kolei odsetek klientów pomocy społecznej, którzy otrzymują wsparcie z powodu niepełnosprawności, bezradności w spawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego w zasadzie nie zmienia się⁵.

Wykres 3: Główne przyczyny korzystania z pomocy społecznej w Małopolsce w latach 2007 – 2013

Odsetek klientów pomocy społecznej korzystających ze wsparcia z danej przyczyny w ogólnej liczbie klientów (l. osób w rodzinach świadczeniobiorców). Podane wartości nie sumują się do 100%, ponieważ sytuację wielu osób charakteryzuje występowanie kilku problemów jednocześnie.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych sprawozdania MPiPS-03 za lata: 2007 – 2013.

Podstawową formą wsparcia oferowaną klientom pomocy społecznej jest praca socjalna, a narzędziem wykorzystywanym w tym celu – kontrakt socjalny. W 2013 r. małopolskie ośrodki pomocy społecznej zawarły z klientami 9 862 kontrakty socjalne, które objęły łącznie 11 192 osoby (4,8% świadczeniobiorców)⁶. Największy odsetek klientów pomocy społecznej objętych kontraktami w 2013 r. obserwujemy (podobnie jak przed rokiem) w zachodniej części regionu (powiaty: chrzanowski – 9,3%, wadowicki – 7,4% i Kraków – 7,1%).

⁵ Analiza oparta o sprawozdanie MPiPS-03.

⁶ Analiza oparta o sprawozdanie OZPS. Do zgromadzonych danych zostały dołączone informacje pozyskane z MOPS w Krakowie.

Odmianą kontraktu socjalnego są indywidualne programy pracy z klientem. Indywidualnym programem usamodzielnienia wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych, rodzin zastępczych itp. jednostki pomocy społecznej w powiatach i miastach na prawach powiatu objęły w 2013 roku łącznie 1 325 osób. Indywidualnym programem zatrudnienia socjalnego objęto w 2013 r. 291 osób. Z kolei indywidualnym programem wychodzenia z bezdomności objęto 59 osób⁷.

Dla wsparcia rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych organizowane jest szczególne wsparcie. Jest ono prowadzone przez asystentów rodziny w formie pracy z rodziną oraz pomocy w opiece i wychowaniu dziecka. W pracy asystenta rodziny wykorzystywany jest plan pracy z rodziną. W 2013 roku w Małopolsce plan pracy z rodziną sporządzony został łącznie dla 1 940 rodzin (w 121 gminach zlokalizowanych na terenie wszystkich powiatów regionu) stanowiących 2,4% wszystkich rodzin świadczeniobiorców pomocy społecznej⁸.

Plan pracy z rodziną obejmuje działania mające na celu przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, a także zawiera terminy ich realizacji i przewidywane efekty
--

---

⁷ Analiza oparta o sprawozdanie OZPS. Do zgromadzonych danych zostały dołączone informacje pozyskane z MOPS w Krakowie.

⁸ Analiza oparta o sprawozdanie OZPS. Do zgromadzonych danych dołączono informacje pozyskane z MOPS w Krakowie.

III Zasoby pomocy społecznej

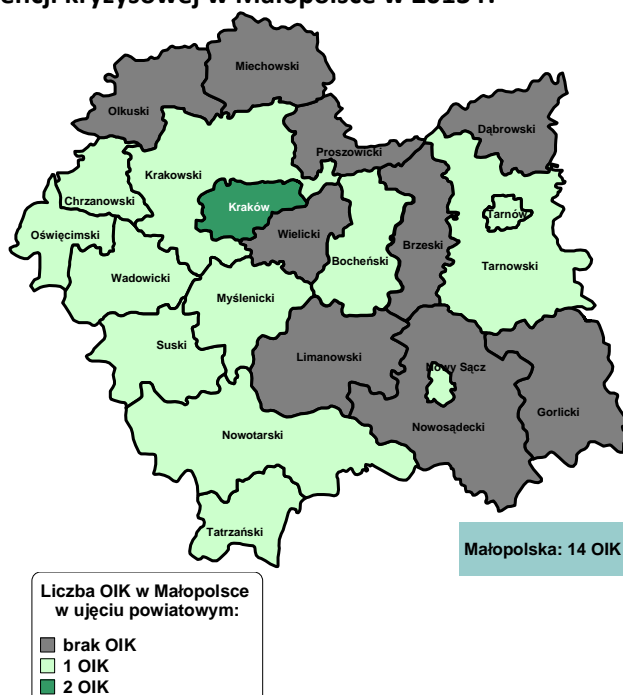
I.1 Infrastruktura wsparcia mieszkańców

Dla zapewnienia mieszkańcom o określonych problemach i potrzebach kompleksowego wsparcia gminy i powiaty Małopolski podejmują szereg działań oraz organizują infrastrukturę socjalną w ramach systemu pomocy społecznej (jednostki specjalistycznego poradnictwa, ośrodki interwencji kryzysowej, mieszkania chronione, środowiskowe domy samopomocy, dzienne domy pomocy, domy pomocy społecznej, rodzinne domy pomocy i placówki zapewniające miejsca noclegowe) oraz jego otoczenia, czego przykładem jest rodzinna i instytucjonalna piecza zastępcza, będąca do 2012 r. w systemie pomocy społecznej (rodziny zastępcze, placówki opiekuńczo – wychowawcze, placówki wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży), a także w ramach innych jednostek tworzonych na mocy odrębnych przepisów, m.in. zakłady aktywności zawodowej, warsztaty terapii zajęciowej, spółdzielnie socjalne, centra i kluby integracji społecznej.

Gminy i powiaty udzielają wsparcia mieszkańcom m. in. poprzez interwencję kryzysową i poradnictwo specjalistyczne. Zgodnie z danymi zgromadzonymi w sprawozdaniu OZPS w województwie małopolskim w 2013 roku funkcjonowało 14 ośrodków interwencji kryzysowej w 10 powiatach i 3 miastach na prawach powiatu (w tym 2 w Krakowie). Małopolskie ośrodki interwencji kryzysowej dysponowały łącznie 179 miejscami pobytu, a z ich pomocy skorzystało w ciągu 2013 roku 8 959 osób⁹.

Według danych wykazanych w sprawozdaniu OZPS przez małopolskie OPS i PCPR w 2013 roku na terenie województwa funkcjonowało również 49 jednostek specjalistycznego poradnictwa prowadzonych zarówno przez gminy (40 jednostek), jak i powiaty (9 jednostek)¹⁰.

Mapa 4: Ośrodki interwencji kryzysowej w Małopolsce w 2013 r.

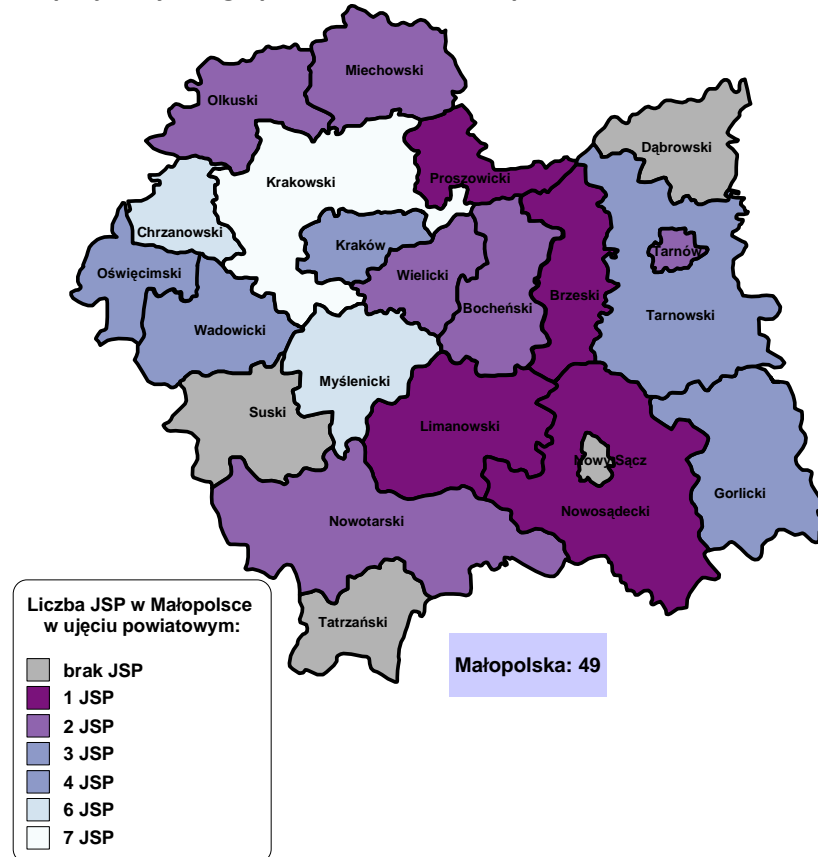

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych sprawozdania *Ocena zasobów pomocy społecznej* oraz informacji pozyskanych z MOPS w Krakowie.

⁹ Analiza oparta o sprawozdanie OZPS. Do zgromadzonych danych zostały dołączone informacje pozyskane z MOPS w Krakowie.

¹⁰ Analiza oparta na podstawie sprawozdania OZPS. Do zgromadzonych danych dołączono informacje pozyskane z MOPS w Krakowie.

Mapa 5: Jednostki specjalistycznego poradnictwa w Małopolsce w 2013 r.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych sprawozdania *Ocena zasobów pomocy społecznej oraz Ocena zasobów pomocy społecznej w Krakowie za rok 2013*.

W 2013 r. funkcjonowały również w Małopolsce 3 kluby samopomocy. Jeden z nich prowadzony był przez samorząd powiatowy, a 2 finansowane przez samorząd gminny. MOPS Wadowice prowadził 2 kluby samopomocy, w których przewidziano 165 miejsc dla osób uzależnionych. Z kolei w klubie samopomocy prowadzonym przez powiat krakowski przeznaczonym dla rodziców niepełnosprawnych dzieci funkcjonowało w 2013 r. 20 miejsc.

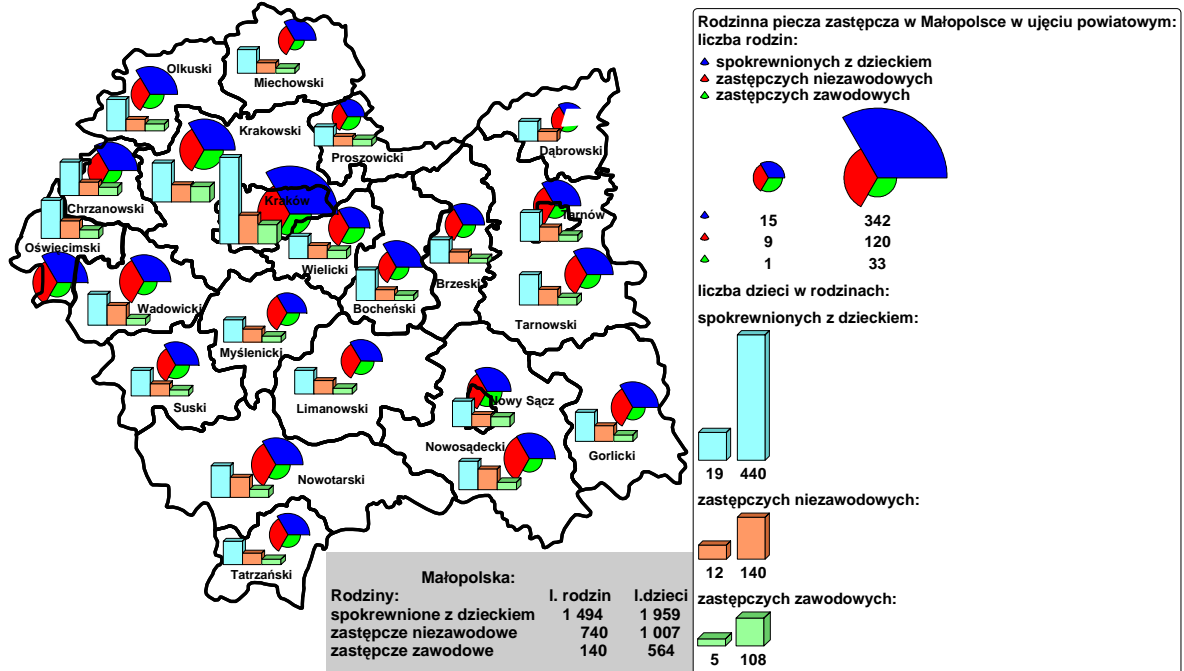
Infrastruktura wspierająca mieszkańców w przezwyciężaniu trudnych sytuacji życiowych i rodzinnych niejednokrotnie sprofilowana jest na pomoc konkretnym grupom osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Wsparcie dedykowane dzieciom i młodzieży:

W przypadkach braku możliwości sprawowania opieki nad dziećmi i ich wychowywania przez rodziców biologicznych organizowane jest wsparcie realizowane poprzez system tzw. pieczy zastępczej. Jedną z podstawowych form pieczy zastępczej jest piecza rodzinna. W jej ramach, Małopolsce w 2013 roku funkcjonowały 1 494 rodziny zastępcze spokrewnione z dzieckiem, w których przebywało 1 959 dzieci oraz 740 rodzin zastępczych niezawodowych, w których przebywało 1 007 dzieci. Wymienione dwa typy rodzin zastępczych funkcjonowały w każdym powiecie Małopolski. Pozostałe formy rodzinnej pieczy zastępczej (rodziny zawodowe oraz rodzinne domy dziecka) w 2013 roku występowały w zdecydowanie mniejszej liczbie i nie we wszystkich powiatach województwa. W tym okresie funkcjonowało 140 zawodowych rodzin zastępczych świadczących

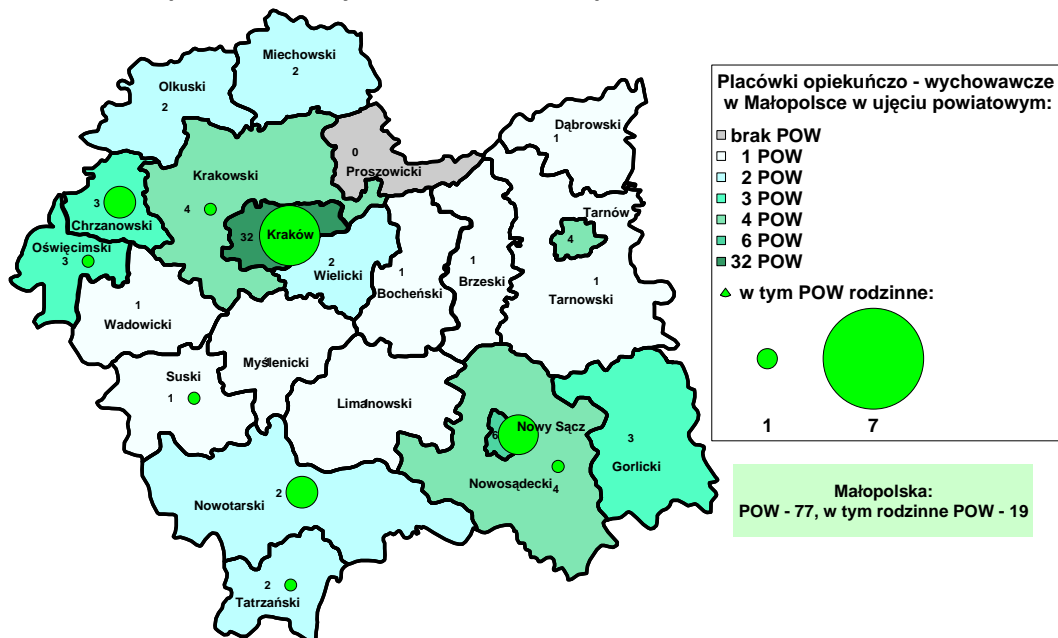
opiekę i wychowanie 564 dzieciom, w tym 24 rodziny zastępcze specjalistyczne, w których przebywało 43 dzieci oraz 60 rodzin pełniących funkcję pogotowia rodzinnego, w których przebywało 296 dzieci. Jednocześnie w województwie działało 28 rodzinnych domów dziecka, w których przebywało 211 dzieci¹¹.

Mapa 6: Rodzina piecza zastępcza w Małopolsce w 2013 r.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych sprawozdania *Ocena zasobów pomocy społecznej i Oceny zasobów pomocy społecznej w Krakowie za rok 2013*.

Mapa 7: Placówki opiekuńczo – wychowawcze w Małopolsce w 2013 r.

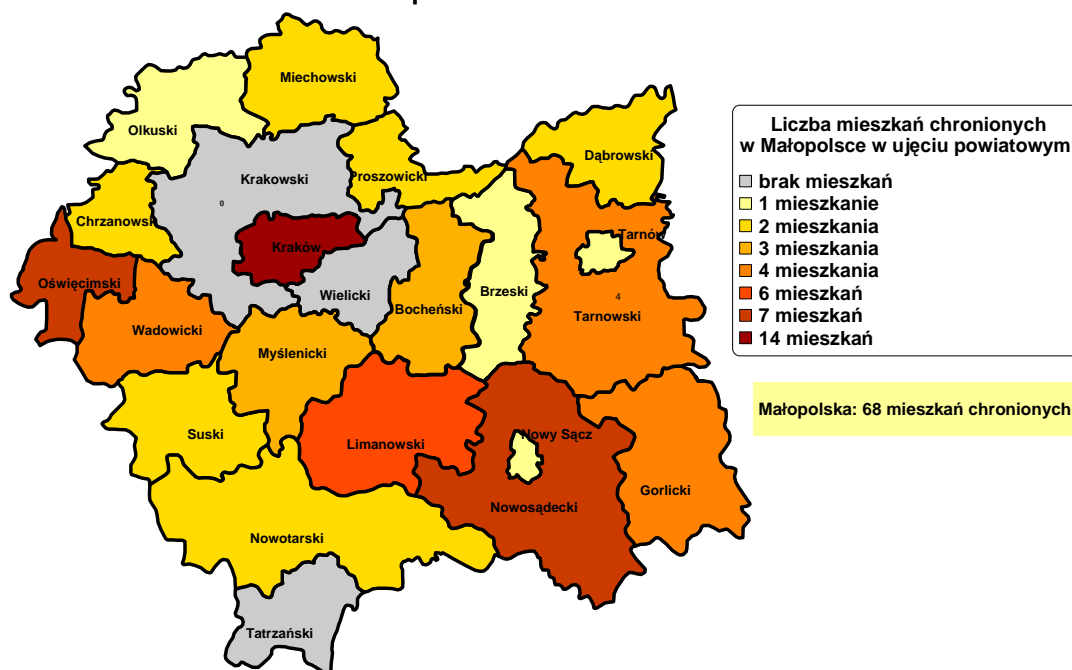

¹¹ Analiza oparta o sprawozdanie OZPS. Do zgromadzonych danych zostały dołączone dane z raportu: *Ocena zasobów pomocy społecznej w Krakowie za rok 2013*, MOPS w Krakowie, Kraków 2014.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych sprawozdania *Ocena zasobów pomocy społecznej i Oceny zasobów pomocy społecznej w Krakowie za rok 2013*.

W ramach instytucjonalnej pieczy zastępczej funkcjonowało 77 placówek opiekuńczo-wychowawczych (POW) oferujących łącznie 1 345 miejsc. W całym roku 2013 w małopolskich POW przebywało łącznie 1 800 dzieci. Placówki zlokalizowane były w prawie wszystkich powiatach. W ramach instytucjonalnej pieczy zastępczej funkcjonowało w tym czasie 19 POW typu rodzinnego, oferujących 179 miejsc, z których w ciągu całego roku 2013 skorzystało 202 dzieci¹².

Mapa 8: Mieszkania chronione w Małopolsce w 2013 r.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych sprawozdania *Ocena zasobów pomocy społecznej* oraz informacji pozyskanych z MOPS w Krakowie.

Jedną z form pomocy młodzieży pozbawionej opieki rodzicielskiej jest pomoc w usamodzielnianiu pełnoletnich wychowanków rodzinnej pieczy zastępczej oraz placówek opiekuńczo-wychowawczych. Pomocą w usamodzielnianiu mogą być także mieszkania chronione. W 2013 roku funkcjonowało w Małopolsce 68 mieszkań chronionych (w tym część przeznaczona dla usamodzielnianej młodzieży) oferujących łącznie 288 miejsc, a w ciągu roku skorzystało z nich 238 osób. Dostęp do mieszkań chronionych w 2013 roku mieli na swoim terenie mieszkańcy 19 z 22 powiatów, a w ich ramach 33 gmin¹³.

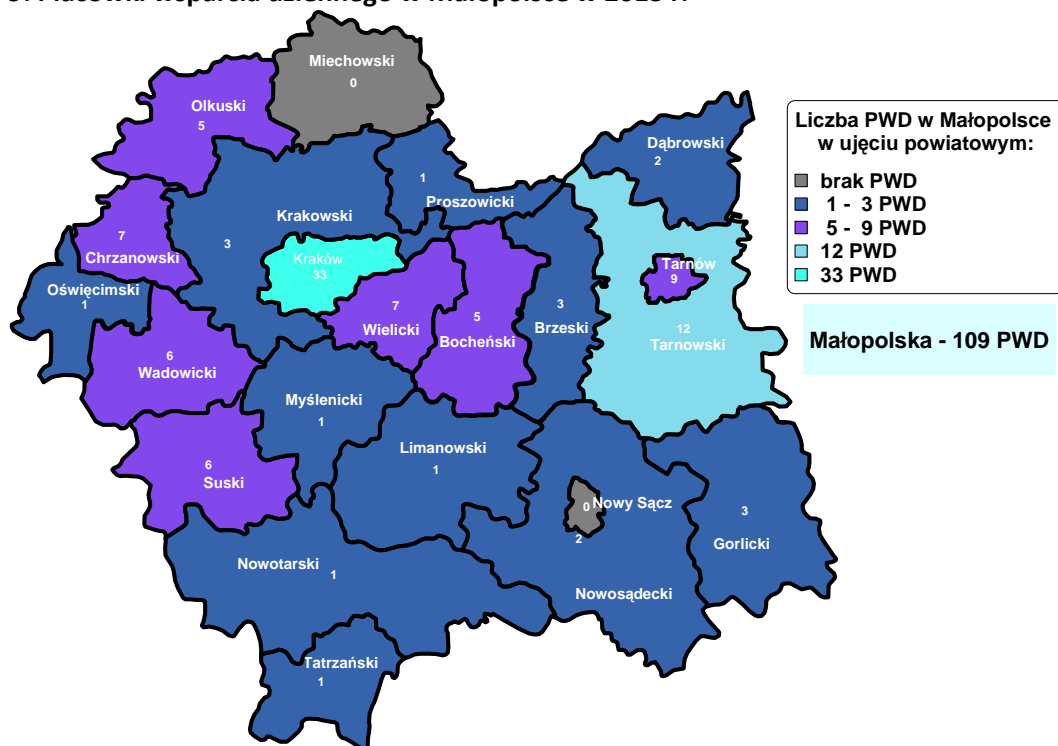
Oprócz pieczy zastępczej zapewniającej całodobową opiekę i wychowanie dzieciom, opisanej powyżej, pomoc społeczna oferuje także wsparcie rodzin polegające na objęciu dziecka opieką i wychowaniem w formie dziennej. W województwie małopolskim w 2013 roku funkcjonowało 109 placówek wsparcia dziennego (PWD) z łączną liczbą 5 260 miejsc, z których w ciągu roku skorzystało 7 744 dzieci¹⁴.

¹² Analiza oparta o sprawozdanie OZPS. Do zgromadzonych danych zostały dołączone dane z raportu: *Ocena zasobów pomocy społecznej w Krakowie za rok 2013*, MOPS w Krakowie, Kraków 2014.

¹³ Analiza oparta o sprawozdanie OZPS. Do zgromadzonych danych zostały dołączone informacje pozyskane z MOPS w Krakowie.

¹⁴ Analiza oparta o sprawozdanie OZPS. Do zgromadzonych danych zostały dołączone informacje pozyskane z MOPS w Krakowie.

Mapa 9: Placówki wsparcia dziennego w Małopolsce w 2013 r.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych sprawozdania *Ocena zasobów pomocy społecznej* i informacji pozyskanych z MOPS w Krakowie.

Jednocześnie Samorząd Województwa Małopolskiego realizując zadanie zlecone z zakresu administracji rządowej w zakresie organizowania i prowadzenia ośrodków adopcyjnych prowadzi Małopolski Ośrodek Adopcyjny (MOA) pozostający w strukturze Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie, zlokalizowany w Nowym Sączu. Ponadto procedury adopcyjne na terenie Małopolski prowadzą także 3 niepubliczne ośrodki adopcyjne zlokalizowane w Krakowie. Dodatkowo jeden z nich posiada filię umiejscowioną w Tarnowie.

Wsparcie dedykowane osobom niepełnosprawnym:

W 2013 roku w całym województwie funkcjonowały:

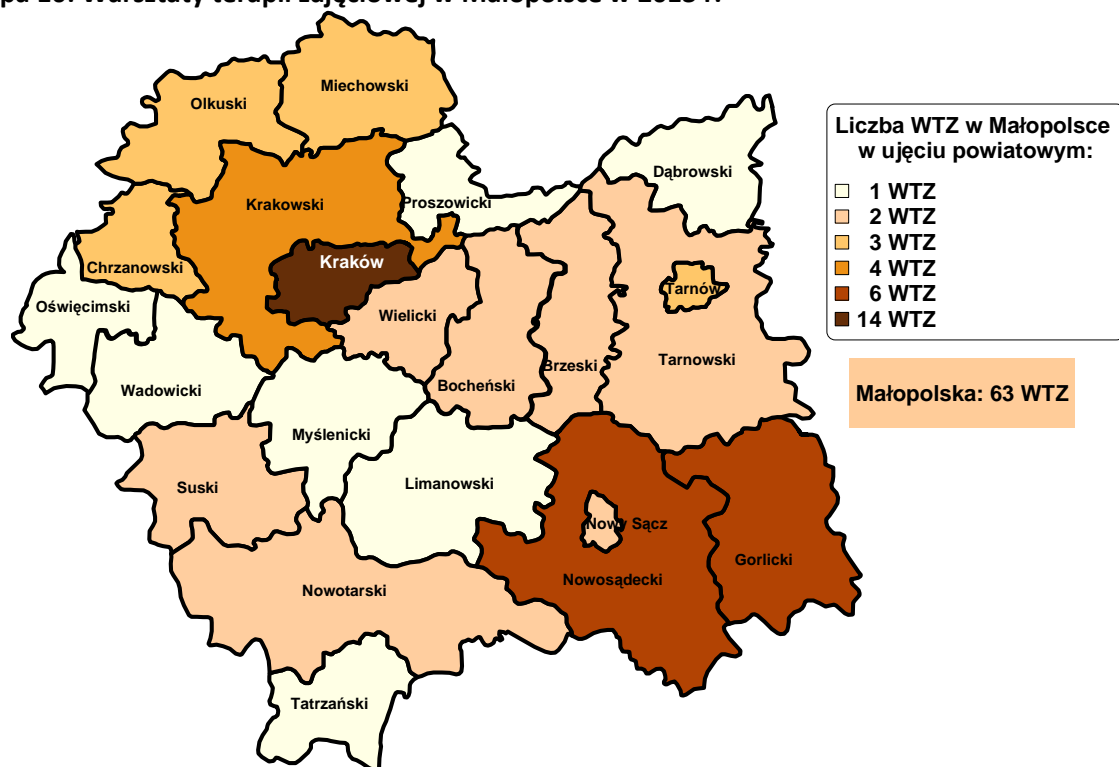
- 63 warsztaty terapii zajęciowej (WTZ). W zajęciach prowadzonych w tego typu placówkach pobytu dziennego wspomagających proces rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych w ciągu roku uczestniczyło łącznie 2 405 osób niepełnosprawnych¹⁵,
- 74 środowiskowe domy samopomocy (ŚDS). Z takich ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi – w ramach indywidualnych lub zespołowych treningów samoobsługi i treningów umiejętności społecznych – łącznie skorzystało 2 915 osób¹⁶,
- 6 zakładów aktywności zawodowej (ZAZ)¹⁷ zatrudniających osoby niepełnosprawne.

¹⁵ Analiza oparta o sprawozdanie OZPS. Do zgromadzonych danych zostały dołączone informacje pozyskane z MOPS w Krakowie.

¹⁶ Analiza oparta o sprawozdanie OZPS. Do zgromadzonych danych zostały dołączone informacje pozyskane z MOPS w Krakowie.

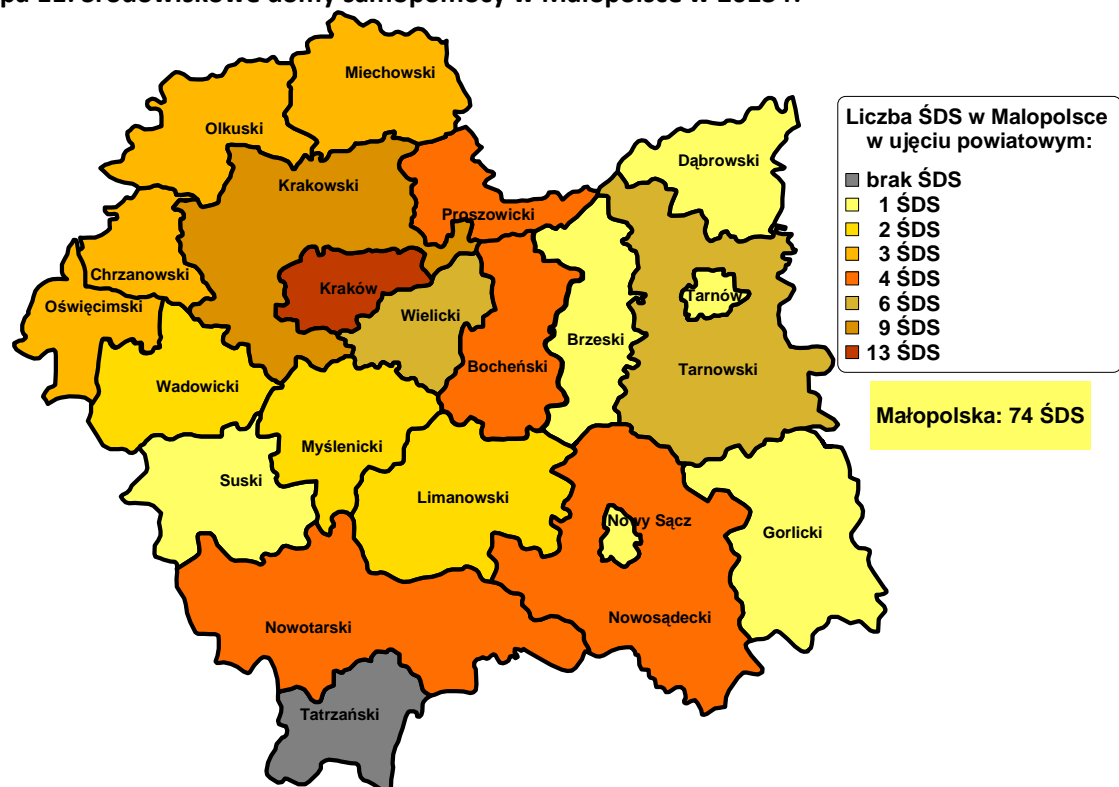
¹⁷ Na podstawie wykazu zakładów aktywności zawodowej działających na terenie województwa małopolskiego (stan od 15 czerwca 2012 roku do nadal) dostępnego na stronie internetowej Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie: http://www.małopolska.uw.gov.pl/default.aspx?page=zaklad_aktynosci_zawodowej.

Mapa 10: Warsztaty terapii zajęciowej w Małopolsce w 2013 r.

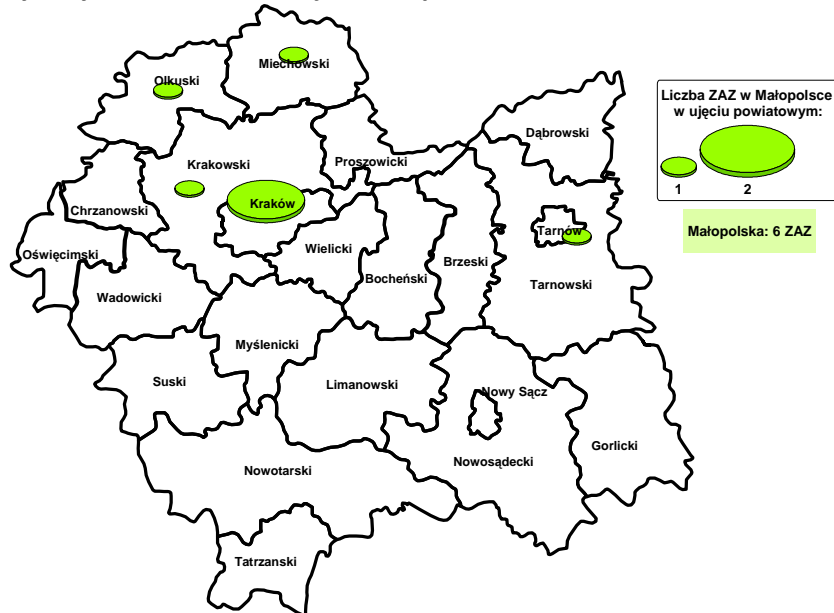
Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych sprawozdania *Ocena zasobów pomocy społecznej* oraz informacji pozyskanych z MOPS w Krakowie.

Mapa 11: Środowiskowe domy samopomocy w Małopolsce w 2013 r.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych sprawozdania *Ocena zasobów pomocy społecznej* oraz informacji pozyskanych z MOPS w Krakowie.

Mapa 12: Zakłady aktywności zawodowej w Małopolsce w 2013 r.

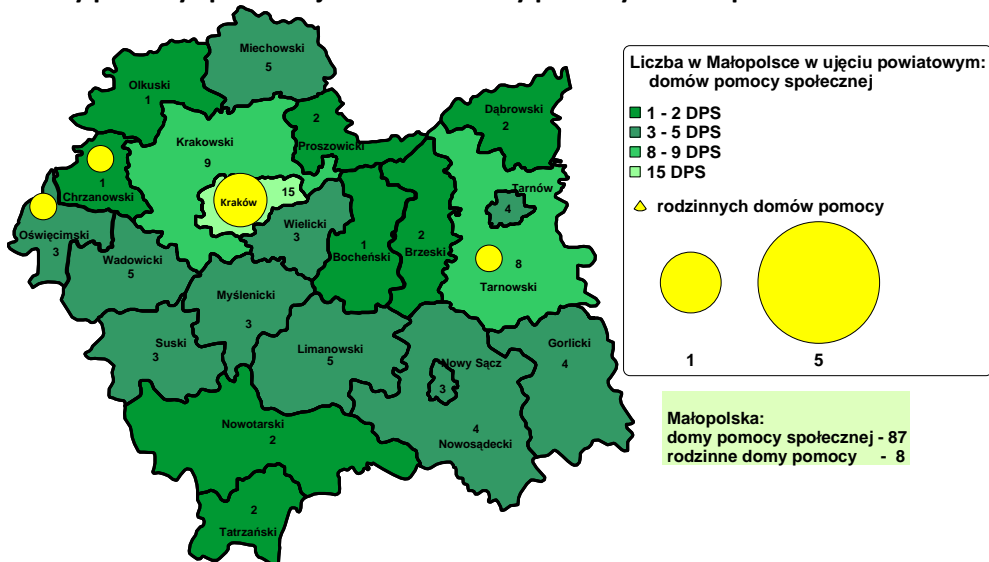

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych MUW w Krakowie, (stan od 15 czerwca 2012 r. do nadal):
http://www.malopolska.uw.gov.pl/default.aspx?page=zaklad_aktywnosci_zawodowej

Wsparcie dedykowane osobom starszym:

W województwie małopolskim w 2013 roku funkcjonowało 87 domów pomocy społecznej (DPS). Łącznie w całym województwie DPS oferowały 7 539 miejsc, z których skorzystało w ciągu całego roku 8 177 osób¹⁸. W tej liczbie zawierają się domy o profilu dla osób w podeszłym wieku.

Mapa 13: Domy pomocy społecznej i rodzinne domy pomocy w Małopolsce w 2013 r.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych sprawozdania *Ocena zasobów pomocy społecznej i Oceny zasobów pomocy społecznej w Krakowie za rok 2013*.

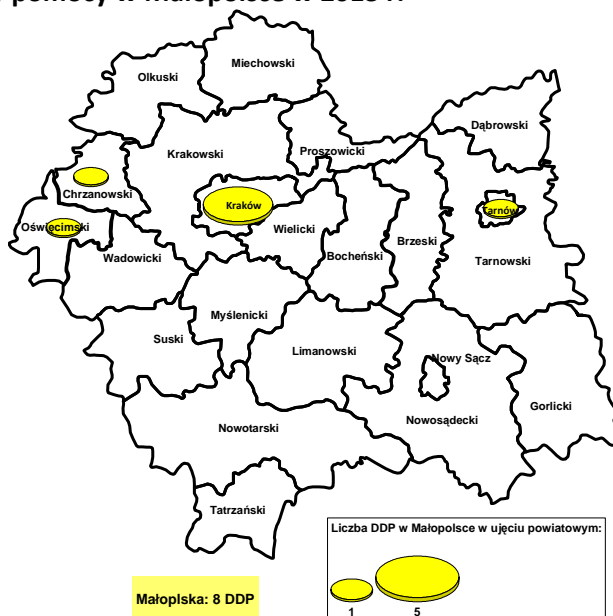
W 2013 roku prowadzone były także:

¹⁸ Analiza oparta o sprawozdanie OZPS. Do zgromadzonych danych zostały dołączone dane z raportu: *Ocena zasobów pomocy społecznej w Krakowie za rok 2013*, MOPS w Krakowie, Kraków 2014.

- 3 rodzinne domy pomocy (2 w Krakowie i 1 w gminie Lisia Góra w powiecie tarnowskim). Łącznie starsi i niepełnosprawni mieszkańcy wymienionych gmin mieli dostęp do 20 miejsc w rodzinnych domach pomocy, a korzystali z nich w 20132 roku 24 osoby¹⁹,
- 8 dziennych domów pomocy (5 w Krakowie oraz w Chrzanowie, Oświęcimiu i Tarnowie), dysponujące łącznie 893 miejscami, z których skorzystały w 2013 r. 1 432 osoby²⁰.

Mapa 14: Dzielne domy pomocy w Małopolsce w 2013 r.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych sprawozdania *Ocena zasobów pomocy społecznej* oraz informacji pozyskanych z MOPS w Krakowie.

Należy wspomnieć, że zgodnie z informacjami uzyskanymi w Wydziale Polityki Społecznej Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie w 2013 roku w naszym województwie funkcjonowały również ośrodki wsparcia – kluby samopomocy, które prowadzone były przez organizacje pozarządowe na zlecenie gmin. Wspomniane ośrodki utworzono w ramach dotacji celowej przyznanej gminom na realizację zadania pn. „Wspieranie osób w podeszłym wieku w integracji z młodzieżą”. Dotacja w 2013 roku objęła łącznie 32 gminy zlokalizowane na terenie 16 powiatów. Przy czym, gminy w ramach realizacji zadania mogły uruchomić kluby samopomocy w kilku miejscach na swoim terenie. Łącznie w 2013 roku w regionie funkcjonowało 59 takich filii klubów samopomocy, które oferowały 1 188 miejsc.

Wsparcie dedykowane osobom bezrobotnym:

Wśród infrastruktury wsparcia mieszkańców pozostających bez zatrudnienia, w tym będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy w województwie małopolskim w 2013 roku funkcjonowało 6 centrów integracji społecznej (CIS) oraz 14 klubów integracji społecznej (KIS). W zajęciach CIS uczestniczyły w 2013 r. co najmniej 304 osoby, a ukończyło je 198 osób²¹. Z kolei w małopolskich

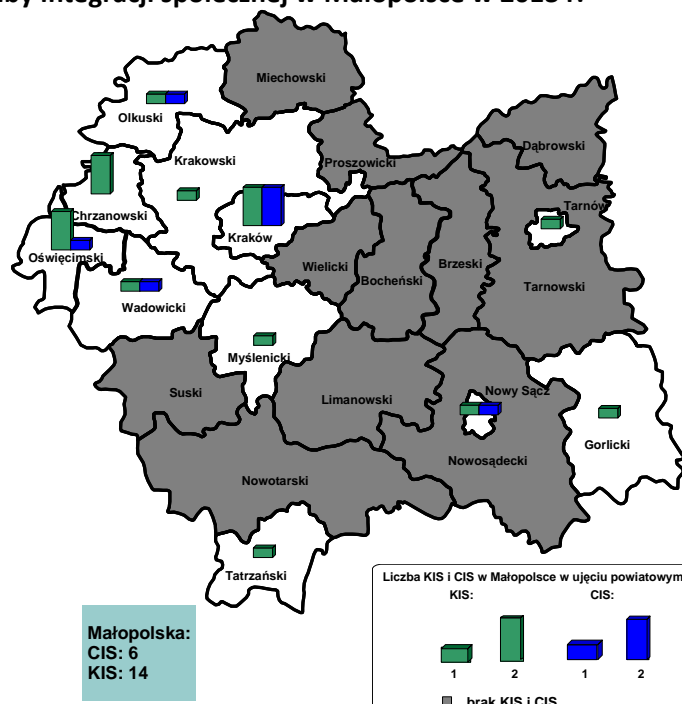
¹⁹ Analiza oparta o sprawozdanie OZPS. Do zgromadzonych danych zostały dołączone dane z raportu *Ocena zasobów pomocy społecznej w Krakowie za rok 2013*, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie, Kraków 2014.

²⁰ Analiza oparta o sprawozdanie OZPS. Do zgromadzonych danych zostały dołączone informacje pozyskane z MOPS w Krakowie.

²¹ Analiza oparta na podstawie sprawozdania OZPS i CIS za I-XII 2013 r. oraz informacji pozyskanych z MOPS w Krakowie. Brak danych z KIS w Krakowie prowadzonego przez organizację pozarządową.

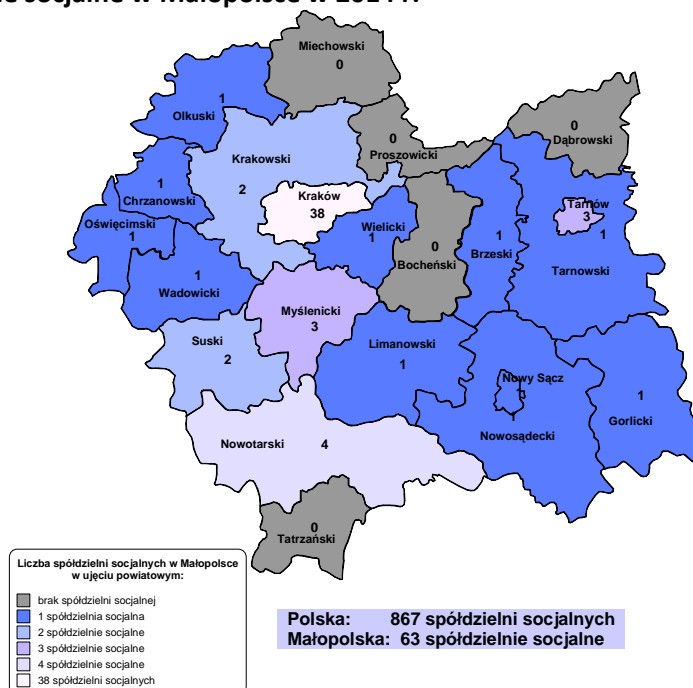
klubach integracji społecznej w 2013 roku uczestniczyło łącznie 2 341 osób, zaś zajęcia ukończyło – 1 361 uczestników²².

Mapa 15: Centra i kluby integracji społecznej w Małopolsce w 2013 r.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych sprawozdania OZPS i CIS za I-XII 2013 r. oraz informacji pozyskanych z MOPS w Krakowie.

Mapa 16: Spółdzielnie socjalne w Małopolsce w 2014 r.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Ogólnopolskiego Związku Rewizyjnego Spółdzielni Socjalnych – katalogu zarejestrowanych spółdzielni socjalnych: <http://ozrss.pl/spoldzielnie-socjalne/katalog/> (stan na 23.01.2014 r.).

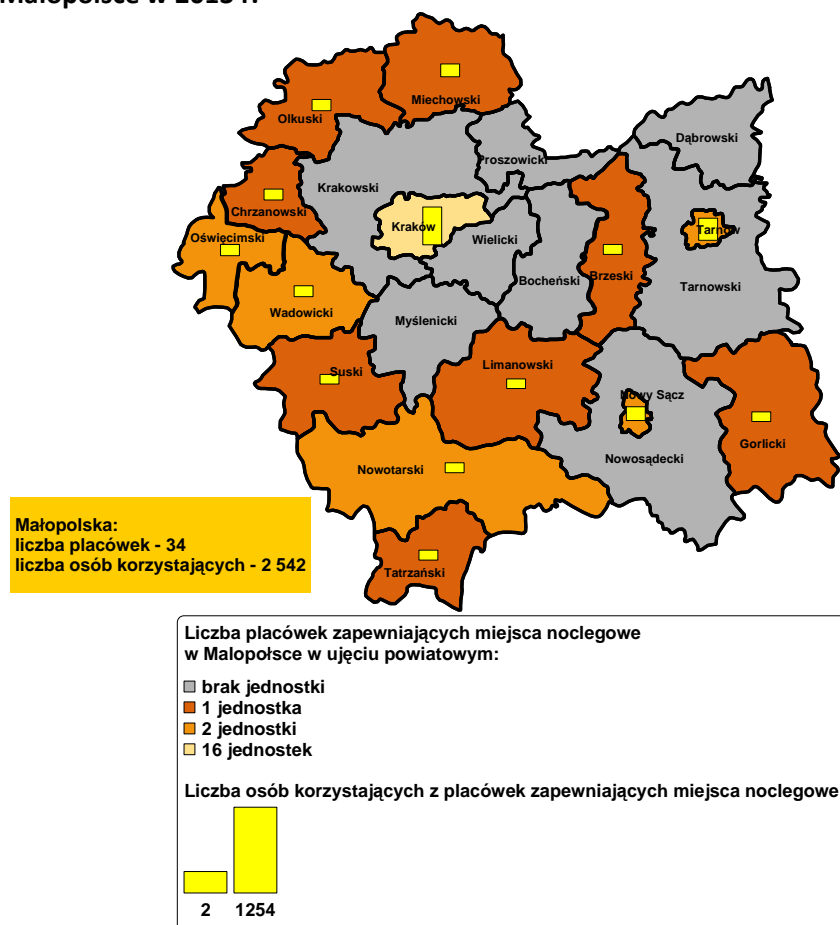
²² Analiza oparta na podstawie sprawozdania OZPS i KIS za I-XII 2013 r. oraz informacji pozyskanych z MOPS w Krakowie.

W województwie małopolskim funkcjonuje coraz więcej spółdzielni socjalnych. Ich liczba na początku 2014 r. wynosiła 63²³, czyli o 8 więcej niż rok temu i o 24 niż dwa lata temu²⁴. Zlokalizowane są one na terenie 17 małopolskich powiatów. Należy dodać, iż taki skokowy wzrost liczby nowopowstałych spółdzielni socjalnych jest wynikiem m.in. przyznawania bezzwrotnych dotacji oraz wsparcia doradczego oferowanego przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie w ramach projektu systemowego PO KL „Akademia Rozwoju Ekonomii Społecznej”. Dzięki takim działaniom od roku 2011 do stycznia 2014 r. powstało 31 nowych spółdzielni socjalnych.

Wsparcie dedykowane osobom bezdomnym:

Województwo małopolskie dysponowało w 2013 roku 34 placówkami oferującymi miejsca noclegowe dla osób bezdomnych (noclegownie, schroniska i domy dla osób bezdomnych). Łącznie oferowały one 1 156 miejsc, z których w 2013 roku skorzystały 2 542 osoby²⁵.

Mapa 17: Placówki zapewniające miejsca noclegowe i liczba osób z nich korzystających w Małopolsce w 2013 r.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych sprawozdania *Ocena zasobów pomocy społecznej i Oceny zasobów pomocy społecznej w Krakowie za rok 2013*.

²³ Na podstawie katalogu spółdzielni socjalnych sporządzonego według rejestracji w KRS prowadzonego przez Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych dostępnego stronie internetowej (<http://ozrss.pl/spoldzielnie-socjalne/katalog/>), stan na 23.01.2014

²⁴ Na podstawie raportu *Ocena zasobów pomocy społecznej województwa małopolskiego za rok 2012*, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej, Kraków 2013, s. 43.

²⁵ Analiza oparta o sprawozdanie OZPS. Do zgromadzonych danych zostały dołączone dane z raportu *Ocena zasobów pomocy społecznej w Krakowie za rok 2013*, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie, Kraków 2014.

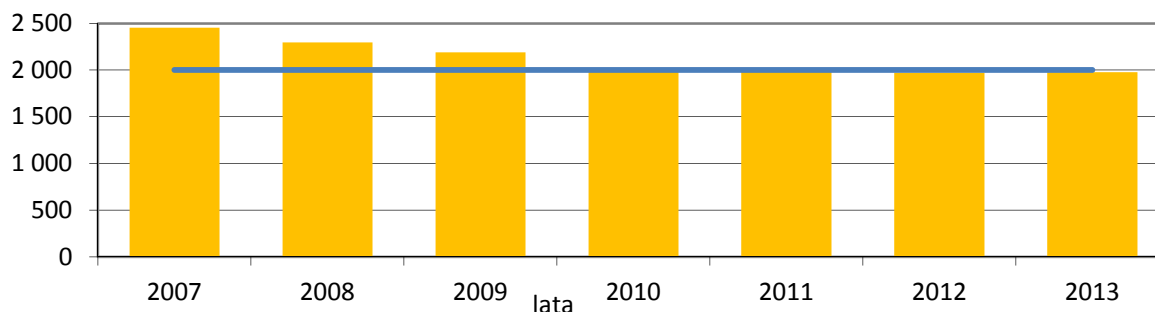
Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie prowadzi rejestr ośrodków wsparcia doraźnego dla bezdomnych, które świadczą pomoc bez udziału samorządu terytorialnego (np. poprzez działalność charytatywną). Zgodnie ze stanem na październik 2013 roku w regionie funkcjonowały 63 takie ośrodki wsparcia. Wśród nich zdecydowana większość świadczyła pomoc w formie posiłków: 42 jadłodajni i 1 punkt wydawania paczek żywnościowych. Kolejnych 10 ośrodków udzielało osobom bezdomnym pomocy medycznej, a 10 ośrodków umożliwiało osobom bezdomnym skorzystanie z łóżni²⁶.

I.2 Kadra pomocy społecznej

Zasoby kadrowe jednostek pomocowych to jeden z ważniejszych czynników wpływających na poziom usług i rozwój instrumentów wsparcia mieszkańców. W 2013 r. małopolskie ośrodki pomocy społecznej zatrudniały 3 541 pracowników. Ośrodki gminne (bez MOPS powiatów grodzkich) zatrudniały średnio 16 osób. Najczęściej liczyły one do 10 pracowników, rzadziej 11 – 20 pracowników, w mniej licznych przypadkach większą ich liczbę. Między ośrodkami pomocy społecznej w Małopolsce ciągle istnieją duże różnice dotyczące wielkości zespołów. Istnieją ośrodki, gdzie zatrudnia się czterech lub pięciu pracowników. Z drugiej strony funkcjonuje 18 dużych jednostek, zatrudniających powyżej 40 pracowników. Zupełnie innymi, jeżeli chodzi o wielkość zespołów pracowniczych jednostkami są miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich (Kraków, Nowy Sącz, Tarnów). Należy jednak pamiętać, iż realizują one także powiatowe zadania z zakresu pomocy społecznej.

W ośrodkach pomocy społecznej jedną z największych grup pracowniczych, do których należy organizowanie dużej części zadań zapisanych w ustawie o pomocy społecznej, zwłaszcza prowadzenie pracy socjalnej stanowią pracownicy socjalni. W jednostkach tego typu w całym kraju było zatrudnionych w 2013 r. prawie 19,8 tysiąca pracowników socjalnych. Natomiast w małopolskich ośrodkach pomocy społecznej zatrudniano w 2013 r. 1 701 pracowników socjalnych. W Polsce na jednego pracownika socjalnego w gminie w 2013 roku przypadało średnio 1 948, natomiast województwie małopolskim – 1 976 mieszkańców. Wskaźnik ten lokuje nasz region na dziesiątej pozycji w kraju (tj. w 9 województwach na jednego pracownika socjalnego przypada mniejsza liczba mieszkańców niż w Małopolsce)²⁷.

Wykres 4: Średnia liczba mieszkańców Małopolski na 1 pracownika socjalnego w OPS w latach 2007 – 2013

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPiPS-03 za lata: 2007 – 2013 r. oraz danych Głównego Urzędu Statystycznego – Baza Demografia, www.stat.gov.pl.

²⁶ Wykaz ośrodków wsparcia doraźnego dla bezdomnych dostępny na stronie Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego: http://www.malopolska.uw.gov.pl/default.aspx?page=pomoc_dla_bezdomnych, stan na październik 2013 r.

²⁷ Analiza oparta na podstawie sprawozdań MPiPS-03.

Należy dodać, iż w małopolskich ośrodkach pomocy społecznej wykorzystując środki Europejskiego Funduszu Społecznego w 2013 r. finansowano zatrudnienie co najmniej 205 pracowników socjalnych, co stanowi minimum 15,7% ogółu tych pracowników w regionie²⁸.

Inną ważną, z punktu widzenia zadań pomocy społecznej, grupą pracowniczą w ośrodkach pomocy społecznej są asystenci rodzinni prowadzący pracę z rodziną. W 2013 roku w województwie małopolskim zatrudnionych było 226 asystentów rodziny w 143 gminach. Średnio na jednego asystenta przypadało 9 rodzin, z którymi sporządzono plan pracy z rodziną²⁹.

I.3 Wydatki na pomoc społeczną

Zasoby pomocy społecznej to zarówno kadra, infrastruktura, jak i środki finansowe, jakie są przeznaczane na udzielanie świadczeń. W 2013 roku w Małopolsce na udzielone świadczenia z zakresu pomocy społecznej, będące sumą zadań własnych i zleconych przez administrację rządową, samorządy terytorialne – gminne i powiatowe³⁰ – wydatkowały łącznie prawie 282 mln zł (o prawie 30 mln zł więcej niż w 2012 r.). Zdecydowaną większość tych środków wydatkowały ośrodki pomocy społecznej (gminy), które na świadczenia udzielone w 2013 roku z tytułu zadań własnych i zleconych wydatkowały ponad 281 mln zł. Najwięcej środków na świadczenia w tym zakresie wydatkowano w Krakowie (ponad 64,6 mln zł). Najmniejsze środki wydatkowane były w gminach powiatu proszowickiego (3,6 mln zł). Małopolskie jednostki powiatowe na świadczenia z tytułu zadań własnych i zleconych z pomocy społecznej wydatkowały w 2013 roku ponad 691,7 tys. zł (o ponad 121 tys. zł więcej niż w 2012 r.).

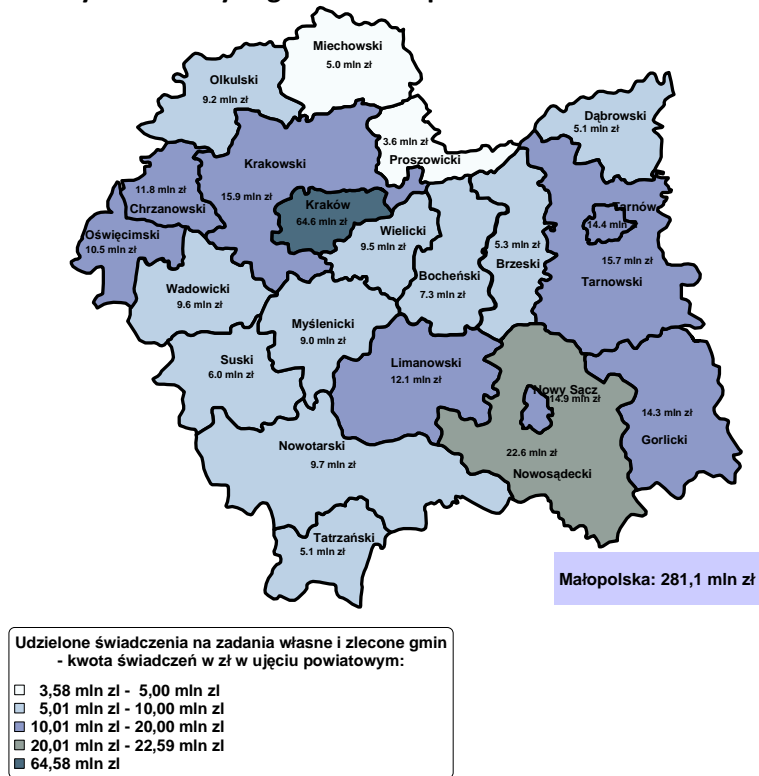
---

²⁸ Analiza oparta na podstawie sprawozdania OZPS. Brak danych z Krakowa.

²⁹ Na podstawie danych sprawozdania OZPS oraz *Sprawozdania z wykonania zadań w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej*, stan na 31 grudnia 2013 r.

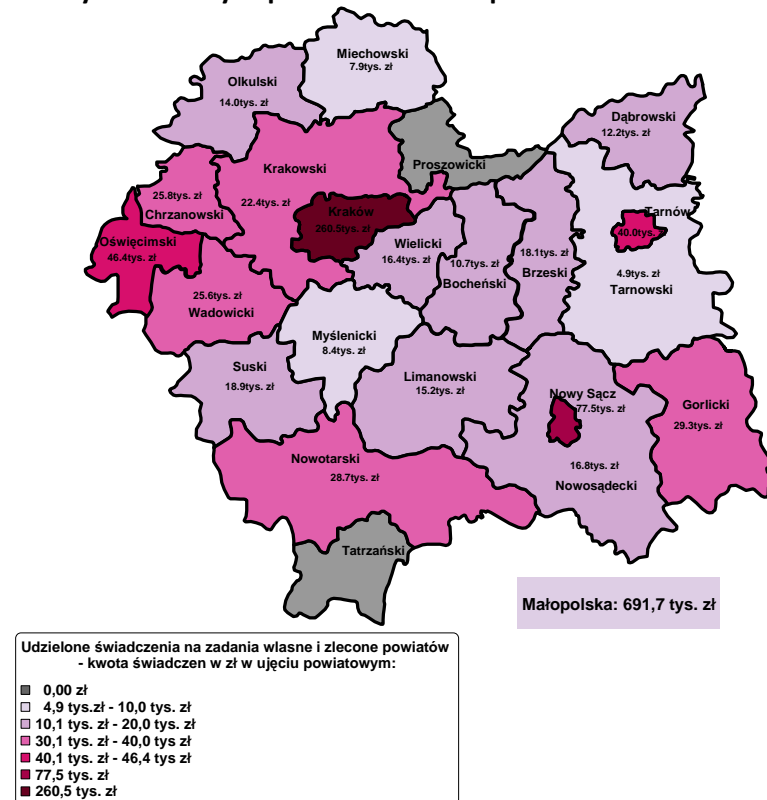
³⁰ Dla gmin wliczono środki finansowe na świadczenia: w ramach zadań własnych (schronienie, posiłki, ubranie, usługi opiekuńcze, zasiłki: stałe, okresowe, celowe na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne, celowe na pokrycie wydatków w wyniku zdarzenia losowego, celowe w formie biletu kredytowanego, inne celowe i w naturze, pomoc na ekonomiczne usamodzielnienie, sprawienie pogrzebu, odpłatność gminy za pobyt w DPS) i zadań zleconych (specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi, zasiłki celowe na pokrycie wydatków związanych z kłóską żywnościową lub ekologiczną, wynagrodzenie należne opiekunowi z tytułu sprawowania opieki przyznanej przez sąd). Natomiast dla powiatów wliczono środki finansowe na świadczenia: w ramach zadań własnych (w specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych, młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, młodzieżowych ośrodkach socjoterapii i zakładach poprawczych – pomoc pieniężna na usamodzielnianie, pomoc pieniężna na kontynuowanie nauki, uzyskanie odpowiednich warunków mieszkaniowych, pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej, pomoc w uzyskaniu zatrudnienia) i zadań zleconych (pomoc dla cudzoziemców ze statusem uchodźcy).

Mapa 18: Środki finansowe przeznaczone na świadczenia z zakresu pomocy społecznej w ramach zadań własnych i zleconych gmin w Małopolsce w 2013 r.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPIPS – 03.

Mapa 19: Środki finansowe przeznaczone na świadczenia z zakresu pomocy społecznej w ramach zadań własnych i zleconych powiatów w Małopolsce w 2013 r.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie Sprawozdania MPIPS – 03.